

Різник М. С., студентка
Вовчаша Н. Я., д. пед. н., професор
Національний університет «Львівська політехніка»

ПОНЯТТЯ «ТЕРМІНИ» І «НЕТЕРМІНИ»: ПРОБЛЕМА РОЗМЕЖУВАННЯ

Терміни – це особливі слова. Як звичайні слова, терміни складаються з букв і звуків, але внутрішня частина терміну, його зміст відмінний від слова. Використовуючи термінологію лексичної семантики можна уявити зміст терміну як спеціальне, стилістично обмежене лексичне значення слова. Проте термін і «спеціальне лексичне значення» не розкриває усієї глибини семантики терміну. Терміни мають усі ознаки лексичних одиниць природної мови. Один з важливих напрямків лексикології – робота в галузі встановлення складу термінів конкретних галузей науки і техніки, упорядкування стихійно сформованих термінологій, уніфікації термінів та створення термінів для нових науково-технічних галузей.

На відміну від більшості лексичних одиниць, терміни позначають точно певні поняття, предмети, явища; як ідеал – це однозначні, позбавлені синонімів слова (і словосполучення), нерідко іншомовного походження; серед них є й такі, значення яких обмежені історично. С. В. Грінев характеризує термін «як спеціальну номінативну лексичну одиницю (слово або слово-сполучення) спеціальної мови, прийняту для точного найменування спеціальних понять» [1, с. 29]. У період бурхливого розвитку науки багато термінів стали проникати в загальнолітературну мову і стали відомі навіть нефахівцям. Такі терміни

стали називатися загальнонауковими і вони використовуються в різних галузях знань і належать науковому стилю мовлення загалом: експеримент, адекватний, еквівалент, прогнозувати, гіпотетичний, прогресувати, реакція тощо.

Прийнято вважати, що спеціальна термінологія – це галузь спеціальних наук і справа вузьких фахівців. Проте в наше століття науково-технічної революції цю думку можна вважати дещо застарілою навіть стосовно деяких термінів вельми вузьких галузей науки. Завдяки інтенсивному розвитку засобів масової інформації, єднуються не тільки континенти, але і люди науки з іншою частиною людства. Для нашого часу характерна одночасна тенденція до термінологічності і до деспеціалізації, обумовлена широким проникненням термінів у народне життя.

Межа між членами опозиції термін-нетермін проводиться на підставі різних критеріїв функціонального характеру. Традиційно терміни мають такі основні властивості, як однозначність і системність. Термін завжди позначає конкретне спеціальне поняття і в цьому сенсі термін однозначний. Водночас можна знайти кілька визначень одного і того ж терміну в словнику. Наявність декількох визначень – це, як правило, результат використання терміну-знаку для назви спеціальних понять, які входять в різні понятійні системи і підсистеми. Термінологічна багатозначність легко знімається, тому що досить визначити систему або підсистему, до якої термін відноситься, і в цій системі у даного знаку буде тільки одне значення.

Термінологічна і загальнонародна лексика не відокремлені одна від одної непрохідною стіною, вони безперервно переходять одна в одну. Тому при вивченні термінології в мові художнього твору виникають труднощі при розмежуванні терміну і нетерміну. Якщо мова йде про терміни, утворені від загальнонародних слів шляхом метафоричного переносу (скула, ніс, кринолін – частини судна), то труднощів у розумінні не виникає. Якщо ж мова йде про слова, семантичний зміст яких збігається в основному смислового ознаці, то розмежувати слово-термін і слово загальнонародної мови досить складно. Згідно з цим, можемо вважати, що існуючі англо-українські словники з даної тематики не повністю відображають факти комбінаторики мовних значень і потребують вдосконалення.

Література

1. Гринев-Гриневич С. В. Терминоведение : учеб. пособ. М. : Издательский центр «Академия», 2008. 307 с.